

Tea Rienksma: Door het gevoel van ‘niet-zijn’ heen (1987)

Geboren 1947, staffunctionaris voor het Maatschappelijk Aktiveringswerk, in het bijzonder voor vrouwen, bij het Vrijzinnig Protestants Centrum voor Maatschappelijke Dienstverlening. Was van einde 1977 tot 1 augustus 1986 cursusleidster op Kerk en Wereld.

Sieth Delhaas

Kerk en Wereld, Geloven in macht, 1987

Jij hebt die hele vulkanische uitbarsting van bewustwording van vrouwen intensief mee gemaakt tijdens die beginfase OP Kerk en Wereld. Hoe kijk je daar nu op terug met een jaar tussen jou en die periode in en vanuit je nieuwe ervaring met vrouwen in een heel ander soort werk?

Nu ik voor dit gesprek al die spullen en papieren van de cursussen weer eens heb doorgebladerd, zeg ik: ik ben blij, dat ik het allemaal heb meegemaakt, maar het roept geen heimwee meer bij me op.

Het is als ik al die formuleringen van die beginjaren zie, wel een heel bijzonder iets geweest wat wij als vrouwen daar met elkaar hebben gedaan. We hebben daar echt een vrijplaats geschapen, nieuwe ruimte gecreëerd om elkaars verhalen aan te horen. Om echt eens de vrijheid te nemen om van alles en nog wat te spuien.

Dat is geweldig, dat ik dat heb kunnen meemaken. Niet eens zo zeer omdat ik daar zelf een rol in gespeeld heb. Ik ben onderdeel geweest van die beweging.

Nu ik er een jaar uit ben, zie ik heel sterk: wat heb ik meegemaakt waar andere vrouwen nog lang niet aan toe zijn! In die zin is het toch echt een voorhoedegroep geweest, waarvan ik denk: dat is niet meer in te halen. Ik ben nu ook weer opnieuw begonnen en de vrouwen die ik nu tref zullen misschien ook weer bevrijdende en bewust wordende ervaringen opdoen, maar het nieuwe is eraf. Het is de zoveelste golf, die alweer wat minder rimpelt

Denk je, dat vrouwen die nu in dat proces terecht komen die diepe schok, die schrik vaak, niet meer zullen ondergaan zoals dat aan het eind van de zeventiger jaren gebeurde? Gaat het nu kalmer en meer geleidelijk?

Ik vind dat moeilijk te beoordelen. Je hebt je eigen proces, maar ik denk dat de tijd erin meespeelt. De tijd is nu anders. Dat kun je op verschillende manieren uitleggen. Je kunt ook zeggen, dat het op dit moment voor vrouwen weer moeilijker wordt. Ze krijgen meer tegenstand en ervaren meer weerstanden. Het feit, dat het bij dit tweede lustrum op Kerk en Wereld over ‘Vrouw en Macht’ gaat wil ook wat zeggen. Dat is heel noodzakelijk. Je zou

kunnen zeggen: vrouwen ervaren juist nu, ondergaan juist nu die enorme schokervaringen omdat de tegenstand zo sterk is.

Misschien is het wel net zoals je nu kunt lezen over de jaren-zestig-ervaringen over dat spirituele klimaat van toen. Dat zelfde spirituele klimaat van ontdekkingen en bevrijding uit die eind zeventiger, begin tachtiger jaren die wij meemaakten, ja, ik denk dat dat er niet meer is. Mensen zijn niet meer zo enthousiast. De dingen zijn al ontdekt. Als je nu ergens aan gaat meedoen dan zijn anderen er al een tijdje mee bezig. Dan ga je op paden die al betreden zijn.

Ik verkeer nu in een groepering vrouwen, die als het ware die eerste sprong ooit gemaakt hebben ver voordat wij bezig waren. Zij staan er niet zo verschrikkelijk versteld van dat vrouwen niet aan de bak kunnen komen, want zijzelf kunnen dat wel. Daardoor is mijn beeld nu ook wat vertekend. Ik ben nu niet op de hoogte van de positie van vrouwen uit de katholieke, hervormde en gereformeerde hoek die nu in die achterhoedebeweging zitten. Die nu aan het proces beginnen. Ik weet niet wat zij nu ervaren.

Ik heb nu vooral te maken met vrijzinnige vrouwen, die het allang ontdekt hebben maar op een manier die zeer verstandelijk, aan de buitenkant is gebleven. Waar wij toen doorheen gegaan zijn was het bij elkaar brengen van hoofd en hart. Dat mis ik nu bij een bepaalde groepering bij de vrijzinnigen. Dat zijn vrouwen die in het hoofd prima meegaan. Die erg goed op de hoogte zijn van de moderne feministische literatuur, die de feministische theologie heel goed bijhouden, maar het is toch tamelijk intellectualistisch.

Op Kerk en Wereld was juist het inspirerende om vrouwen mee te maken die echt helemaal tot haar wortels gingen. Gewoon een ander zijn ontdekten. Dat maak ik nu niet mee.

Daarmee geef je ook aan hoe ongelijktijdig en verschillend vrouwen bezig zijn. Wat is, volgens jou, nu de beweging?

Ja, dat is voor mij toch wel, dat je geraakt wordt in je wezen. Dat je door die ervaring van niet-zijn heen gaat zoals Carol Christ het noemt. Dat je werkelijk hoofd en hart samen vindt. Die emoties worden toch wel opgeroepen als ik die oude cursuspapieren doorblader. Die emoties geven mij wel een gevoel van heimwee. Met die vrouwen voel ik me ook verwant Als je niet door dat gevoel van niet-zijn heengaat, dan blijft het toch een heel uiterlijk gebeuren van posities en macht verwerven.

Als ik nu die individuele vrouwen ontmoet, die werkelijk veranderd zijn, tot zichzelf gekomen zijn, die zetten ook de volgende stap wel. Zij kunnen puur vanuit zichzelf opkomen voor haar rechten. De één is bezig in de vredesbeweging, de ander in de politiek en een derde in haar gezin.

Maar komen dan toch tot een vorm van macht...

Ja, ze komen tot een vorm van macht...

Bij de herdenking van de eerste vijfjaar in augustus 1982 was er een 'Zomerfeest', nu is er een symposium met het thema 'Vrouw en Macht'. Hoe is de verhouding tussen die twee gedenksteden?

Ik heb die folder van het zomerfeest nog eens opgezocht en daar staat in dat wij dat eerste lustrum willen 'vieren'. Eigenlijk was het een stil staan even. Een vieren van: fijn, dat we dit allemaal zo samen doen. Het samen brengen ook van allerlei aspecten van hoe we bezig

waren. Als ik kijk naar de onderwerpen van de workshops: bijbel en spel – bibliodrama was erg gewild – bijbel en dans, poëzie en geloof, vrouw en macht, vrouwen in de kerkgeschiedenis. Enerzijds zat het speelse element erin van experimenteren, het bij elkaar brengen van al die verschillende kanten, dus ook vrouwen met elkaar in contact brengen.

Ik denk ook even aan dat web dat we na afloop samen daar buiten op het gras geweven hebben. Dat had weinig pretenties, maar het was denk ik toch een symbool voor al die verschillen die we toen gingen ontdekken. Het werd steeds breder die beweging met veel meer kanten. Voor mij was dat vieren, dat stil staan bij die vijf jaar, heel belangrijk. En anderzijds, van daaruit toch ook lijntjes uitzetten naar de toekomst. Wat nieuws doen, zoals het bezig zijn met vrouwen uit de kerkgeschiedenis. Antoinette van Pinxteren is op het feest bezig geweest met Teresa van Avila. Daaruit zijn een hele serie cursussen voortgekomen over vrouwen uit de geschiedenis van de christelijke kerk. In 1983 hebben we zelfs een zomerweek gehad over Hildegard van Bingen.

Het verschil tussen het zomerfeest en het symposium is al uitgedrukt in de lay-out van de folders. Dat gele foldertje van 1982 zag er heel leuk uit met dat tekeningetje van die twee vrouwen die uit een put klimmen. Echt zoals we waren toen. Niet zo professioneel misschien. Wat nu voor me ligt over het symposium is een doorwrochte folder. Inderdaad, het thema ‘Vrouw en Macht’, de noodzaak om ons te bezinnen op waar we de komende jaren voor staan. Dat zie ik er in. En bij wat aangeboden wordt zijn zaken, die tot nu toe bij vrouwen, die de cursussen op Kerk en Wereld meemaakten, niet aan de orde kwamen. Dat is prima! Het accent ligt op vrouw-kerk-beleid, vrouwenmacht, politiek. Het ludieke, wat speelse element is er uit.

Het ziet er wat grimmiger uit...

Die grimmigheid en verbetering hebben we nodig om verder te komen. Want wat hebben we nu eigenlijk al bereikt?

Denk je, dat de vrouwen die de achterliggende jaren aan de cursussen op Kerk en Wereld hebben meegedaan, rijp zijn voor dit programma? Zijn ze zo politiek bewust dat ze met dit programma aan de gang kunnen/willen?

Ik denk dat een gedeelte dat zeker wil en kan. Bepaalde vrouwen zullen zich hierin zeker niet thuis voelen.

Als ik kijk naar mezelf dan hebben voor mij de weekends over Hadewijch veel betekend. Dat was voor mij een manier van werken die te maken had met – wat ik al eerder noemde – bij het wezenlijke van jezelf komen, tot je eigen wortels doordringen op verschillende manieren; door je hoofd, je hart, je lichaam en je gevoel. Ik vind het erg belangrijk, dat die mogelijkheden blijven. Ik denk, dat veel vrouwen daarop ook aan te spreken zijn. Veel meer via symbolen ook. Niet altijd via de harde, bittere werkelijkheid.

Zit daar niet het gevaar in van zelfgenoegzaamheid en de werkelijkheid van vandaag uit het oog verliezen zonder aan maatschappelijke veranderingen te werken?

Ik denk nu even aan de werkplaats van Maria de Groot in Friesland. Wat zij daar doet, spreekt me heel erg aan, hoewel Maria wat minder met lichamelijke expressie bezig is. Haar manier van werken ligt heel dicht bij de manier waarop we met Hadewijch bezig waren. In mezelf kom ik ook die twee kanten tegen.

Ik ben nu veel met Teresa van Avila bezig. Dan is er ook die politieke weg, die veel hardere lijn, die er ook moet zijn. Ergens moet dat in een mensenleven samen komen.

Bijvoorbeeld, als ik weer contact heb met één van de bijstandsvrouwen, die ontzettend hard knokt voor haar bestaansrecht, dan wordt er een enorm appèl op me gedaan. Dan zie ik, dat we inderdaad ook met die vrouwen op de barricades moeten.

We moeten de politiek in. Dan merk ik, dat die twee kanten bij mij nog niet bij elkaar gekomen zijn. En ik denk, dat heel veel vrouwen dat zo ervaren. En je wilt ook niet in die oude mannenpatronen terecht komen.

We moeten het heel reëel zo zien, dat, zoals het nu op Kerk en Wereld gaat, het heel goed is. Dat er natuurlijk vrouwen zijn die het niet zo aanspreekt, maar het kan een heel nieuwe impuls betekenen en vrouwen nieuwe kracht geven.